RABHADH

CAITHFEAR an Ceistpháipéar seo a chur ar ais le do fhreagarleabha(i)r ag deireadh an Scrúdaithe, nó caillfear marcanna.

Scríobh do Scrúduimhir anseo ⇒

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA, 2009

DÉ CÉADAOIN, 17 MEITHEAMH 2009 – MAIDIN 9.30-12.00

EACNAMAÍOCHT – GNÁTHLEIBHÉAL

(400 marc)

Freagair **sé** cheist as Roinn A agus **ceithre** cheist as Roinn B. Tabharfar creidiúint as freagairt shoiléir ghonta agus as ord slachtmhar an ábhair.

ROINN A (100 marc)

Freagair **sé** cinn de na **naoi** gceist le freagraí gearra sna spásanna atá ann dóibh.

ROINN B (300 marc)

Freagair **ceithre** cheist.
Scríobh na freagraí i do fhreagarleabha(i)r.
Ná scríobh freagraí Roinn B ar an gceistpháipéar seo.
Tá na ceisteanna ar fad ar aon mharc (75 marc).
Tabhair faoi deara go bhfuil fo-ranna sna ceisteanna.

NÁ DEARMAD AN CEISTPHÁIPÉAR SEO A THABHAIRT AR AIS LEIS AN/NA (bh)FREAGARLEABHA(I)R A ÚSÁIDEADH CHUN NA CEISTEANNA I ROINN B A FHREAGAIRT.

ROINN A (100 marc)

Freagair **sé** cinn de na **naoi** gceist le freagraí gearra sna spásanna atá ann dóibh.

1. Líon isteach na focail atá in easnamh sna spásanna thíos agus comhlánaigh ainmneacha na n-eagraíochtaí / institiúidí .

(i) **CAI** __________ __________ Idirnáisiúnta

(ii) **AE** An tAontas __________

(iii) **BCE** Banc __________ __________ **(16 mharc)**

2. Tá Eisimirce ghlan na saoránach Éireannach ag méadú.
Mínigh an téarma a bhfuil líne faoi agus tabhair cúis eacnamaíochta **amháin** leis.

Míniú: ____________________

Cúis: ____________________

(16 mharc)

3. Chun go n-áirítear mar leas eacnamaíoch iad, ní mór do thráchtearra nó do sheirbhís a bheith inaistrithe agus caithfidh áirgiúlacht a bheith ag baint leis.
Mínigh na téarmaí a bhfuil líne fúthu.

Inaistrithe: ____________________

Áirgiúlacht: ____________________

(16 mharc)

4. Tá feabhsú bhonneagar na tíre ar cheann d'aidhmeanna eacnamaíochta Rialtas na hÉireann.
Luaigh **dhá** aidhm eacnamaíochta eile de chuid an rialtais.

(i) ____________________

(ii) ____________________

(16 mharc)

5. I gcás gach mír díobh seo a leanas:

Leictreoir Innealra Úinéir Gnólachta Ola

cuir in iúl sna spásanna folmha thíos cén toisc tháirgeachta a léiríonn sé.

Toisc	TALAMH	SAOTHAR	CAIPITEAL	FIONTAR
Léirithe ag				

(16 mharc)

6. Luaigh **dhá** chúis a bhfuil gá ag geilleagar na hÉireann le fiontraithe.

(i) ______________________________

(ii) ______________________________

(17 marc)

7. Is í seo a leanas an fhoirmle do Leaisteachas Ioncaim an Éilimh:

$$\frac{\Delta Q}{\Delta Y} \times \frac{Y_1 + Y_2}{Q_1 + Q_2}$$

Comhlánaigh an tábla a leanas chun a léiriú cad dó a seasann gach ceann de na siombailí thuas:

ΔQ	
ΔY	Athrú ar ioncam tomhaltóra
Y_1	
Y_2	
Q_1	Cainníocht tosaigh an earra atá á éileamh
Q_2	

(17 marc)

8. Luaigh **dhá** bhuntáiste eacnamaíochta a bheadh ann don tír seo dá laghdódh saoránaigh an leibhéal bruscair ar shráideanna na hÉireann.

(i) ______________________________

(ii) ______________________________

(17 marc)

9. Maidir leis na smaointe eacnamaíochta atá liostaithe thíos, meaitseáil an smaoineamh leis an eacnamaí a luaitear leis.

Smaoineamh eacnamaíochta		Eacnamaí	
A.	Dlí an Bhuntáiste Chomparáidigh	**1.**	Adam Smith
B.	Laissez Faire	**2.**	John Maynard Keynes
C.	Teoiric an Daonra agus Soláthar Bia	**3.**	David Ricardo
D.	Iolraitheoir	**4.**	Thomas Malthus

Smaoineamh Eacnamaíochta	**A**	**B**	**C**	**D**
Eacnamaí				

(17 marc)

Ná dearmad an ceistpháipéar seo a thabhairt ar ais leis an/na (bh)freagarleabha(i)r a úsáideadh chun na ceisteanna i Roinn B a fhreagairt.

ROINN B (300 marc)

Freagair **ceithre** cheist
Scríobh na freagraí i do fhreagarleabha(i)r.
Ná scríobh freagraí Roinn B ar an gceistpháipéar seo.
Tá na ceisteanna ar fad ar aon mharc (75 marc).
Tabhair faoi deara go bhfuil fo-ranna sna ceisteanna.

1. Sa léaráid thíos taispeántar cothromaíocht fhadtréimhseach gnólachta in **Iomaíocht Fhoirfe.**

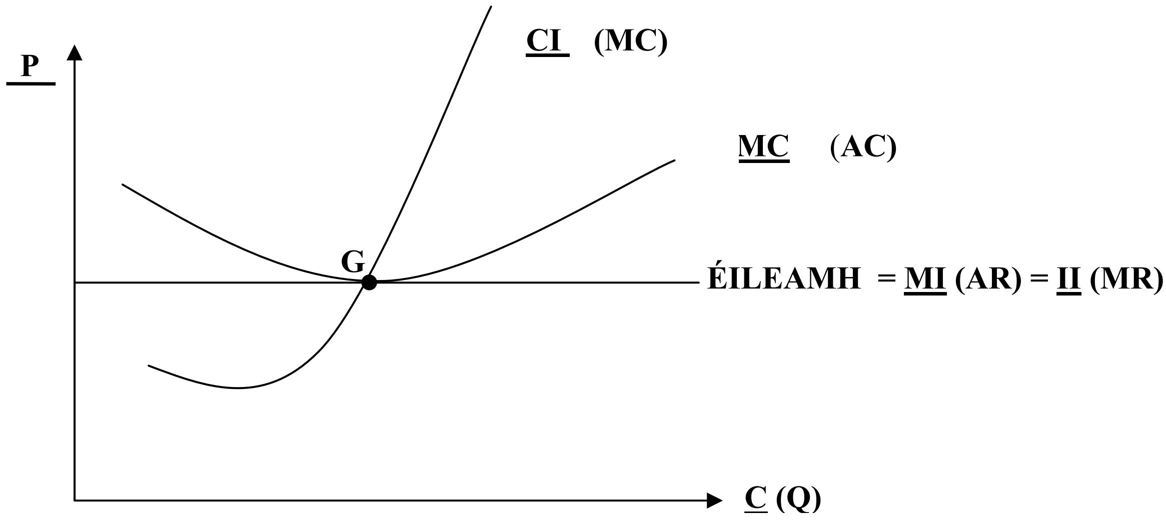

(a) (i) Cóipeáil an léaráid i do fhreagarleabhar.
Comhlánaigh/scríobh amach ina n-iomláine gach ceann de na **sé** lipéad a bhfuil líne fúthu.

(ii) Tarlaíonn cothromaíocht ag **pointe G** ar an léaráid.
Taispeáin ar do léaráid:

- An t-aschur a tháirgfidh an gnólacht i gcothromaíocht (úsáid lipéad Q_1)
- An praghas a ghearrfar ar an aschur seo (úsáid lipéad P_1)
- meánchostas táirgeachta an aschuir (úsáid lipéad C_1)

(30 marc)

(b) (i) Luaigh **trí** thréith atá san Iomaíocht Fhoirfe.

(ii) Scríobh nótaí gearra ar gach ceann díobh seo.

(24 marc)

(c) Is struchtúr margaidh í Iomaíocht Fhoirfe agus is beag sampla réalaíoch atá ann di ar fud an domhain. I ndáiríre, táirgeann agus díolann gnólachtaí garionadaithe.

(i) Mínigh an téarma a bhfuil líne faoi.

(ii) Luaigh samplaí d'earraí ionaid do na nithe seo a leanas:

- im
- taisteal bus
- dlúthdhioscaí (CD-anna)

(iii) Luaigh agus mínigh **buntáiste eacnamaíochta amháin** dóibh seo a leanas a ghabhann le fáil a bheith ar gharionadaithe:

- tomhaltóirí;
- táirgeoirí.

(21 marc)
[75 marc]

2. Taispeánann an t-eolas thíos an t-éileamh a mheastar a bheidh ar iPod-anna sa mhargadh agus an soláthar díobh a bheidh ann.

Praghas €	**Cainníocht a Éilítear (aonaid)**	**Cainníocht a Sholáthraítear (aonaid)**
100	250	50
150	200	100
200	150	150
250	100	200
300	50	250

Bain úsáid as an eolas thuas agus as léaráid **amháin** agus:

(a) (i) Tarraing cuar éileamh an mhargaidh ar na iPod-anna;

(ii) Tarraing cuar sholáthar an mhargaidh de na iPod-anna;

(iii) Taispeáin ar do léaráid:

- Praghas cothromaíochta an mhargaidh ar na iPod-anna;
- Cainníocht chothromaíochta an mhargaidh de na iPod-anna. (30 marc)

(b) Taispeánann an léaráid thíos cuar an éilimh ar shaoire thar lear ag saoránaigh Éireannacha.

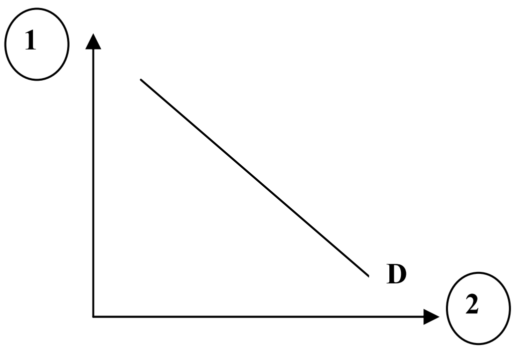

Cóipeáil an léaráid i do fhreagarleabhar.

(i) Cuir lipéad ar gach ceann de na línte 1 agus 2.

(ii) Cuireann na tosca seo a leanas faoi deara don chuar an éilimh thuas athrú:
- Tugann an Rialtas isteach cáin taistil €10 an ticéad;
- Drochaimsir i rith mhíonna an tsamhraidh in Éirinn.

Taispeáin conas a d'fhéadfadh **gach ceann** de na forbairtí thuas athrú a chur ar chuar an éilimh agus mínigh do fhreagra i ngach cás.
Nóta: Tá gá le léaráid **ar leith i ngach** cás.

(25 marc)

(c) Tháinig laghdú ar an éileamh ar charranna nua in Éirinn sa bhliain 2009.

(i) Luaigh agus mínigh **dhá** chúis eacnamaíochta atá leis an bhforbairt seo.

(ii) Mínigh go hachomair conas atá an fhorbairt seo tar éis dul i gcion ar **gach ceann** díobh seo a leanas:
- Tionscal Mótar na hÉireann;
- Buiséad Reatha an Rialtais. (20 marc)

[75 marc]

3. Taispeánann an Tábla thíos na costais táirgeachta ag comhlacht a tháirgeann troscán saincheaptha (a dhéantar ar ordú).

Líon na n-aonad aschuir	**Costas Seasta**	**Costas Athraitheach**	**Costas Iomlán**	**Costas Imeallach**
	€	**€**	**€**	**€**
1	300	700	1,000	1,000
2	300	1,400	1,700	700
3	300	2,100		
4	300	3,200		
5	300	4,600		

(a) (i) Bain úsáid as an tábla thuas nach bhfuil comhlánaithe ina iomláine agus ríomh:
- an costas iomlán ar aonad 3, aonad 4 agus aonad 5 a tháirgeadh.
- an costas imeallach ar aonad 3, aonad 4 agus aonad 5 a tháirgeadh.

Taispeáin do chuid oibrithe go léir.

(ii) Luaigh **dhá** shampla de chostais sheasta agus **dhá** shampla de chostais athraitheacha ag gnólacht troscáin.

(iii) Sainmhínigh an bhrí atá leis an téarma **costas imeallach.**

(25 marc)

(b) Tá roinnt de na costais táirgeachta ag gnólachtaí atá ag feidhmiú in Éirinn ag tosú ag titim. Tá éileamh na dtomhaltóirí ar aschur ag titim.

(i) Tabhair breac-chuntas ar **dhá** bhuntáiste eacnamaíochta do gheilleagar na hÉireann a bhaineann le costais táirgeachta a bheith ag titim.

(ii) Mol **dhá** bhealach ina bhféadfadh an rialtas iarracht a dhéanamh éileamh na dtomhaltóirí a ardú.

(iii) Tabhair breac-chuntas ar bhuntáiste eacnamaíochta **amháin** agus ar mhíbhuntáiste eacnamaíocha **amháin** a d'fhéadfadh a bheith ann do gheilleagar na hÉireann nuair atá éileamh na dtomhaltóirí ag titim.

(30 marc)

(c) Sa bhliain 2008 ba é €8.65 san uair an t-íosphá náisiúnta.

(i) Mínigh an téarma a bhfuil líne faoi.

(ii) Tabhair breac-chuntas ar **dhá** bhuntáiste a bhaineann oibrithe as íosphá a bheith ann.

(iii) Tabhair breac-chuntas ar **dhá** chúis a mbeadh imní ar ghnólachtaí faoi ardú san íosphá.

(20 marc)

[75 marc]

4. (a) Ullmhaíonn Aire Airgeadais an Dréachtbhuiséad Reatha seo a leanas don bhliain 2009:

Buiséad Reatha - 2009			
Ioncam Reatha an Rialtais	€5,600m	Caiteachas Reatha an Rialtais	€7,600m

(i) Luaigh **dhá** shampla d'ioncam reatha an rialtais agus **dhá** shampla de chaiteachas reatha an rialtais.
(ii) Ríomh an tEasnamh ar an mBuiséad Reatha i gcás an Bhuiséid thuas.
Taispeáin do chuid oibrithe.
(iii) Dá mba thusa an tAire Airgeadais agus an tEasnamh ar an mBuiséad Reatha thuas á thuar:
- Luaigh agus mínigh **dhá** rud a dhéanfá chun cabhrú leis an easnamh a laghdú;
- Mínigh conas a rachadh **gach** rud atá luaite agat i gcion ar an gcaighdeán maireachtála laistigh den tír.

(30 marc)

(b) Tá an t-ioncam ó chánachas ag laghdú in Éirinn le tamall anuas.
(i) Luaigh agus mínigh **dhá** chúis leis seo.
(ii) D'ardaigh an Rialtas an ráta CBL ó 21% go 21.5% i mBuiséad 2008.
Luaigh agus mínigh an tionchar eacnamaíochta a d'fhéadfadh a bheith ag an ardú seo sa CBL ar gach ceann díobh seo a leanas:
- Ceannacháin tomhaltóirí;
- Buiséad Reatha an Rialtais.

(20 marc)

(c) Sainmhínítear an **Geilleagar Dubh** mar ghníomhaíocht eacnamaíochta a tharlaíonn agus nach ndéantar a thaifead agus, dá bhrí sin, nach n-áirítear í i gcuntais an ioncaim náisiúnta.

(i) Luaigh sampla **amháin** de ghníomhaíocht laistigh den gheilleagar seo;
(ii) Mol **dhá** rud a d'fhéadfadh an rialtas a dhéanamh chun na gníomhaíochtaí sin a stopadh.
(iii) Dá n-éireodh leis na rudaí a dhéanfadh an rialtas, luaigh agus mínigh an tionchar a d'fhéadfadh a bheith acu ar Bhuiséad Reatha an Rialtais.

(25 marc)
[75 marc]

5. (a) Déanann an POS (CSO) meastachán ar an Ioncam Náisiúnta d'Éirinn. Is é an t-ioncam náisiúnta ná iomlán na n-ioncam go léir a fhaightear ó na ceithre thoisc tháirgeachta in Éirinn i mbliain áirithe.
(i) Cad dó a seasann na litreacha POS?
(ii) Ainmnigh na **trí** mhodh a úsáidtear chun an tIoncam Náisiúnta a mheas.
(iii) Luaigh buntáiste **amháin** a bhaineann le trí mhodh a úsáid in ionad ceann amháin chun an tIoncam Náisiúnta a mheas.

(25 marc)

(b) Tugtha: Ioncam Náisiúnta (Y) mar Y = C + I + G + X - M
mar a bhfuil C = €1,500m I = €600m G = €700m X = €150m M = €250m
(i) Luaigh cad dó a seasann na litreacha/siombailí san fhoirmle thuas.
(ii) Ríomh, agus tú ag baint úsáide as na figiúirí thuas, leibhéal an Ioncaim Náisiúnta.
Taispeáin do chuid oibrithe.

(20 marc)

(c) Faoi láthair, tá laghdú ag teacht ar an OTN (GNP) in aghaidh an duine i ngeilleagar na hÉireann.
(i) Cad dó a seasann na ceannlitreacha OTN?
(ii) Déan plé ar **thrí** iarmhairt eacnamaíochta a d'fhéadfadh a bheith ag an laghdú seo ar an OTN in aghaidh an duine ar shaoránaigh in Éirinn.
(iii) Mol **dhá** rud a d'fhéadfadh an rialtas a dhéanamh chun gníomhaíocht eacnamaíochta a spreagadh in Éirinn.

(30 marc)
[75 marc]

6. (a) Tá roinnt mhaith eacnamaithe tar éis tagairt don **'daonra atá ag liathadh'** in Éirinn, i.e. tá struchtúr an daonra in Éirinn ag éirí níos sine.
Luaigh agus mínigh conas a rachadh sé sin i gcion ar gach ceann díobh seo a leanas:

- Éileamh ar earraí agus ar sheirbhísí;
- Airgeadas an Rialtais.

(20 marc)

(b) Tá méadú ag teacht ar líon na ndaoine atá dífhostaithe in Éirinn.
(i) Luaigh agus mínigh **dhá** chúis eacnamaíochta a d'fhéadfadh a bheith leis seo.
(ii) Luaigh agus mínigh **dhá** iarmhairt eacnamaíochta a d'fhéadfadh a bheith aige sin ar an ngeilleagar.
(iii) Mol bealach **amháin** a d'fhéadfadh **gach ceann** díobh seo a leanas cabhrú leis an dífhostaíocht a laghdú.

- Tomhaltóirí Éireannacha;
- Rialtas na hÉireann.

(30 marc)

(c) Tá rátaí arda fáis sa daonra agus rátaí arda dífhostaíochta ina lán de na tíortha tearcfhorbartha (LDC-anna).
(i) Luaigh **dhá** fhadhb eacnamaíochta eile atá acu sna tíortha seo.
(ii) Scríobh nótaí gairide ar **gach ceann** díobh seo.
(iii) Déan plé ar **thrí** ghníomh a d'fhéadfadh saoránaigh Éireannacha a dhéanamh chun na fadhbanna atá á bhfulaingt ag LDC-anna a laghdú.

(25 marc)
[75 marc]

7. Ceithre cinn d'fheidhmeanna airgid iad:

- Meán malairte;
- Tomhas luacha;
- Stór saibhris;
- Caighdeán i gcomhair íocaíochtaí iarchurtha.

(a) Mínigh aon **dá cheann** de na feidhmeanna thuas. (20 marc)

(b) I rith na bliana 2008, d'ísligh BCE (ECB) na rátaí úis i gcrios an euro.
(i) Mínigh an téarma 'ráta úis'.
(ii) Luaigh agus mínigh conas a d'fhéadfadh laghdú ar rátaí úis dul i gcion ar **gach ceann** díobh seo a leanas:

- Teaghlaigh;
- Gnólachtaí;
- Geilleagar na hÉireann.

(25 marc)

(c) Tá na rátaí úis ar thaiscí coigilteoirí ar cheann de na tosca a théann i gcion ar leibhéal <u>coigiltis</u> sa gheilleagar.
(i) Mínigh an téarma a bhfuil líne faoi.
(ii) Luaigh agus mínigh **dhá** thoisc, seachas an ráta úis, a d'fhéadfadh dul i gcion ar chinneadh duine coigilt a dhéanamh.
(iii) Luaigh agus mínigh **dhá** iarmhairt eacnamaíochta a d'fhéadfadh a bheith ag ardú sa leibhéal coigiltis ar gheilleagar na hÉireann.

(30 marc)
[75 marc]

8. (a) Taispeánann an tábla thíos onnmhairí agus allmhairí na hÉireann le tíortha/réigiúin eile.

	Tíortha/Réigiúin	**Onnmhairí sofheicthe € Milliún**	**Allmhairí sofheicthe € Milliún**	**Comhardú na Trádála € Milliún**	**Barrachas** *nó* **Easnamh**
A	**An Ríocht Aontaithe**	14,500	17,000		
B	**Tíortha eile de chuid an AE**	45,000	20,000		
C	**SAM**	17,000	9,000	***8,000***	***Barrachas***
D	**An chuid eile den domhan**	18,000	16,000		

(i) Bain úsáid as an tábla thuas nach bhfuil comhlánaithe ina iomláine agus ríomh Comhardú Trádála na hÉireann le gach tír/réigiún (A, B, D thuas) **agus** luaigh cé acu barrachas nó easnamh atá ann i ngach cás.

(ii) Déan idirdhealú idir **onnmhairí sofheicthe** agus **allmhairí sofheicthe** agus tabhair sampla **amháin** i ngach cás.

(30 marc)

(b) Braitheann Éire ar an trádáil idirnáisiúnta toisc gur geilleagar beag oscailte í.

(i) Luaigh agus mínigh **dhá** chúis a bhfuil onnmhairí tábhachtach do gheilleagar na hÉireann.
(ii) Luaigh agus mínigh **dhá** chúis a bhfuil allmhairí tábhachtach do gheilleagar na hÉireann.

(20 marc)

(c) Tugtar an t-eolas seo a leanas duit maidir leis an ráta malairte idir an euro(€) agus punt Steirling (£) na Ríochta Aontaithe.

Bliain 1: €1 = £0.75	Bliain 2: €1 = £0.95

Tá ardú tagtha ar an euro i gcomparáid leis an bpunt steirling ó bhliain 1.

Luaigh agus mínigh an iarmhairt eacnamaíochta a d'fhéadfadh a bheith ag an athrú thuas ar gach ceann de **thrí cinn ar bith** díobh seo a leanas:

- Onnmhairí Éireannacha chuig an Ríocht Aontaithe;
- Allmhairí Éireannacha ón Ríocht Aontaithe;
- Fostaíocht in Éirinn;
- Saoránaigh ó Phoblacht na hÉireann ag siopadóireacht i dTuaisceart Éireann.

(25 marc)

[75 marc]

Leathanach Bán

Leathanach Bán

Leathanach Bán